

Ю. П. Зайцев

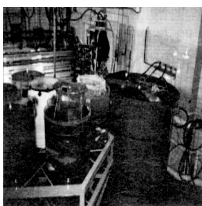
Аквакультура

АКВАКУЛЬТУРА (від [аква...](#) і лат. cultura – обробляння, доглядання, розвиток, освіта) – цілеспрямоване використання водойм для отримання корисної біопродукції: риб, молюсків, ракоподібних та інших безхребетних, водоростей та інших організмів шляхом штучного розмноження, селекції, акліматизації та вирощування; наука про основи технологій отримання додаткової біопродукції з різних водойм. Розрізняють прісноводну А., або лімнокультуру, та морську А., або марикультуру. Історія А., насамперед вирощування прісновод. риб, налічує бл. 4000 р. Відомо, що в Китаї 3750 р. тому створювали ставки для розведення риби. Пізніше, у середні віки, в цій країні вирощували у пром. масштабах червону водорість порфиру, молюсків – устрицю, перлівницю, а також кефаль та ін. мор. організми. Пізніше рибництво розвивалося у Месопотамії, Єгипті, Римі, Греції та ін. країнах антич. світу. На берегах Середземного м., за часів Рим. імперії, у солонуватовод. та солоних лагунах вирощували кілька видів кефалі, спарових, мурену тощо. Сучасна А. поширена в Японії, Китаї, Нідерландах, Бельгії, Франції, Італії, США та ін.

В Україні А. має давні традиції: у природ. та штуч. прісновод. водоймах вирощували коропових риб, судака та ін. Від 50– 60-х рр. 20 ст. об'єктами прісновод. А. в Україні стали також акліматизовані екзот. види, напр., далекосхідні амурський сазан, білий і строкатий товстолобик, білий та чорний амур, амер. сталевоголовий райдуж. лосось (райдужна форель), а в термал. водоймах також теплолюбні риби – амер. каналний сомик і афр. тилapia. Методом селекції в Україні виведено дві високопродукт. породи коропа: укр. лускатий та укр. рамчатий. З метою поповнення пром. стада прохідних осетр. риб у пониззі Дніпра функціонує єдиний на Чорному м. осетр. завод, у якому проводять штучне запліднення ікри осетра, севрюги та білуги, вирощують личинки до стадії життєздат. мальків і випускають їх у Дніпров. лиман, звідки вони потрапляють до моря. Це випробуваний практикою А. шлях підвищення чисельності популяції виду, але його кінцева ефективність залежить від дії норм міжнар. права в галузі охорони й рац. промислу з боку всіх країн, у водах яких перебуває цей вид риби. Так, корм. площі осетрових, вирощуваних у пониззі Дніпра, знаходяться на пн.-зх. шельфі Чорного м. – у водах України та Румунії, а їхня зимівля відбувається у водах Болгарії і Туреччини. Звідси об'єкт. потреба у відповідних міжнар. угодах. Це стосується багатьох видів чорномор. риб та мор. ссавців, для яких

характерний т. зв. трансгранич. розподіл у межах моря. Мор. А. в Україні існує як вирощування чорномор. видів кефалі – лобана, сингіля та гостроноса – в солоних лиманах на берегах Чорного та Азов. морів. Найвідоміші кефалевирощувальні господарства знаходяться в лиманах Одес. обл. – [Шаболат](#), [Бурнас](#), [Алібей](#), [Шагани](#) та ін. Разом з кефалевими до лиманів заходять бички, ставрида та деякі ін. мор. риби, які ростуть тут краще, ніж у морі. Успішна акліматизація у Чорному та Азов. морях далекосх. кефалі – піленгасу – стала новим етапом у розвитку мор. А. в Україні. Від кінця 80-х рр. піленгас, не конкуруючи за корми з місц. видами риб, став наймасовішим об'єктом промислу серед чорномор.-азов. кефалі. У 90-х рр. піленгас повністю заселив Азовське та Чорне моря і вийшов у Середземне. Новий вид мор. А., що розвивається в Україні, – це вирощування молюсків, передусім мідій, а також устриць за технологією, розробл. в Одес. філіалі Інституту біології пд. морів НАНУ. У пн.-зх. частині Чорного м. з 1 га плантації мідій за рік можна одержувати до 500–600 т молюсків, у яких м'ясо складає 15–20 %. М'ясо мідії використовується в харч., корм., тех. та мед. галузях, а розмелені стулки – на птахофабриках як корм. Спец. вид мор. А. в Україні – технологія створення штучних рифів (ш. р.). Найбільший ефект, що ґрунтується на потребі багатьох водних організмів у сховищах та можливості закріплення на будь-якій поверхні, ці невеликі підводні споруди з каміння, бетону, автомоб. покришок дають на піщаних та мулистих ґрунтах, де бракує каміння та скель. На перших у Чорному м. експерим. ш. р. із черепашника й уламків бетону у р-ні Одес. затоки за 3–4 р. чисельність видів донних безхребетних збільшилася від 7 до 37, а їхня біомаса – від 0,2 до 8,1 кг на 1 м², біомаса водоростей зросла у десятки разів. На дослід. ділянках із автомоб. покришок у [Дністровському лимані](#) за півроку кількість бичків зросла у 160 разів, значно підвищилася чисельність плітки, густери та щуки, а виживання ікри бичків досягло 90–97 %. Спорудження ш. р. – один з перспект. методів підвищення біол. продуктивності моря та очищення мор. води та дна біол. шляхом (див. [Біологічна меліорація](#)). В Україні н.-д. роботи з питань А. проводять Інститут рибного господарства УААН (Київ), Інститут гідробіології (Київ) та Інститут біології пд. морів (Севастополь) НАНУ, Пд. НДІ мор. рибного господарства та океанографії (Керч) та ін.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Зайцев Ю. П., Яценко В. А. Экологические аспекты гидротехнического строительства в прибрежной зоне моря // БМ. 1983. № 5;
2. Моисеев П. А. Морская аквакультура. Москва, 1985;
3. Уитон Ф. Техническое обеспечение аквакультуры / Пер. с англ. Москва, 1985;
4. Стикни Р. Принципы тепловодной аквакультуры / Пер. с англ. Москва, 1986;
5. Толоконников Ю. А. Марикультура. Москва, 1991;
6. Marine Aquaculture in the Black Sea Region. Current Status and Development Options. New York, 1996;
7. Давидов О. М. Сучасні аспекти оздоровлення риб в аквакультурі. К., 1998;
8. Гринжевський М. В. Аквакультура України (організаційно-економічні аспекти). Л., 1998.

Бібліографічний опис:

Аквакультура / Ю. П. Зайцев // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-43431>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).